

POSUDEK

Magisterská Diplomová práce **Kompetícia v službách altruizmu – čo zdravá súťaživosť prináša predajcom časopisu Nový Prostor** (posudek vedoucího)

Autor práce: **Mgr. Michal Šafařík**

Universita Karlova

Fakulta humanitních studií

Katedra obecné antropologie

Posudek druhé verze práce, odevzdané 6.1.2012

Obecné poznámky

Těžištěm odevzdané diplomové práce je realizovaný výzkum, spočívající v pozorování a následné analýze strategií prodeje pražských prodejců *street newspaper* NOVÝ PROSTOR a reakcí na tyto strategie ze strany (potenciálních) kupujících a dalších přispěvatelů. Zvykové právo ovšem stanovuje povinnost také u výzkumně orientovaných diplomových prací přidat také rešerši širší i rozsahem přesahující míru nezbytnou k uvedení čtenáře do popisu metod, cílů a výsledků výzkumu. V práci Michala Šafaříka se také prolínají tyto dvě základní složky referování o pozorovaných výsledcích a popis základních publikovaných výsledků v nejširším smyslu se týkajících zkoumaného tématu (altruismu).

Tento posudek se vztahuje k druhé verzi diplomové práce, odevzdané 6.1.2012. Struktura práce zůstala téměř stejná, až na přeházení pořadí některých kapitol a vynechání nepřiliš srozumitelné kapitoly o Kvalitativním přístupu; proto se budu při hodnocení této verze držet stejných principů jako v minulé verzi. Tj. zhodnotím obě složky zvlášť a z výsledků pak složím svůj návrh známky. Důležitým faktorem bude v obou částech také otázka, jak se Michal Šafařík dokázal vyrovnat s výtkami posuzovatelů a komise vůči minulé verzi.

a) Rešeršní (teoretická) část:

Popisuje nejdůležitější vědní disciplíny, které kdy zavadily o otázku altruismu a jak se s ní vypořádaly. Na prvním místě pak **evoluční psychologii**, která se jako jediná z citovaných zabývá také problémem **proč altruismus**. Dále pak pohled **etologie** (schvaluji separaci od evolučního), **ekonomie**, **psychologie**, **etiky** a **teorie her**, především pak **teorie signálních her**. Poslední ze jmenovaných byl teoretickým východiskem pro realizaci výzkumu.

Oprávněnou výtka vůči předchozí verzi, na níž se shodli autoři posudků i komise, byla snaha postavit teoretický základ práce pouze na textech učebnicových či popularizačních, bez náznaku snahy jít k primárním pramenům, k popisům experimentů aj. Zde musím konstatovat, že ke zlepšení nedošlo. V kapitole o konceptech altruismu kandidát opět téměř bezvýhradně cituje knihy, které jsou samy přehledy, popularizačními pracemi nebo dokonce učebnicemi. V minulém posudku jsem poptával pro každou z teorií alespoň stručný vztah k základnímu problému diplomky, proč existuje altruismus v podobě reciprocity vylučujícího daru nepřibuznému žebrákovi a proč nám záleží na tom, jak dále dar využije – nedočkal jsem se. Pokud teda autor za odpověď nepovažuje konstatování „*Na základe kritickéj evaluácie štúdií zaoberajúcich sa altruizmom uvedených v tejto práci, konkrétne v časti altruizmus z pohľadu etológie, sa i napriek existencii (a častým príkladom), recipročného altruizmu v živočíšnej ríši, domievam, že nerecipročný altruizmus v živočíšnej ríši neexistuje a je výsadou výlučne človeka*“. Které autor jednak nijak nezdůvodní, druhak to samozřejmě není pravda, pokud se teda nechytáme slovíčka „*domnievam sa*“. I když pomínu jako příliš triviální (a z důvodu triviality možná opomenutý) protipříklad altruismu příbuzenského (především ve vztahu rodič – mládě už z principu reciproční být nemůže), tak autor prokazuje neznalost konceptů např. altruismu kompetitivního. Případně jej zná, ale omezuje jen na lidskou společnost, čímž zase prokazuje neznalost např. Zahaviho prací o chování timálie. Autor paradoxně jeden – z mnoha - z výsledků o timálii zmiňuje na str. 13, ale rozpor s tvrzením nijak nerozebírá. Což bohužel nahrává domněnkám o zařazení mnoha prvků a pasáží mechanicky, bez porozumění a bez zamýšlení nad souvislostmi s jinými částmi práce.

Příslušná část (kapitola 2) naopak překypuje příklady učebnicovými, podrobným školometským popisem jevů notoricky známých, jejichž vztah ke zkoumané otázce je přitom v lepším případě okrajový. I.e. optické a jiné klamy užívané při dvoření nebo lákání sexuálního partnera, napodobení dravčího pokřiku pro odehnání konkurujících ptáků stejného druhu... Napadlo mě, zda zamýšlenou vazbou těchto ukázek nebylo vysvětlení významu signálů –

proč ale zcela bez uvedení kontextu v kapitole *Altruismus z pohledu etologie*? Kromě toho i výklad signální teorie her a Zahaviho handicap principle by se bez těchto triviálních a nesouvisajících příkladů obešel.

Abych nebyl nespravedlivý, o dost kvalitněji je z tohoto pohledu zpracován právě ucelený teoretický koncept signální teorie her a dalších částí bezprostředněji navázaných na realizovaný výzkum (práce o etologii žebřání etc.). V příslušné kapitole 3 jsou kvalitně kriticky rozebrány také původní výzkumné a specializované práce (Šilhavá, Camerer...). Dokonce i vazba na cíle práce, proč to či ono autor vůbec četl a proč nám to vykládá, je zde o mnoho jasnější než v předcházející části. To je důvodem, proč ani za rešeršní část nenavrhují nejhorší známku. Vůbec se zdá, že s lidským chováním má autor menší problém než s konceptem evoluce.

b) Výzkumná část

Samotný výzkum, jakož i popis předpokladů, designu a výsledků v diplomové práci hodnotím jako velmi kvalitní. Přínosy Michala Šafaříka k designu také přispěly k proměně mého prvního návrhu - plného chyb a prakticky nerealizovatelného – ve výzkum dokonaný.

Největším a nejdůležitějším příspěvkem kandidáta byla ovšem právě to vykonání. Michal Šafařík sesbíral sám data více než 80 hodin pozorování realizovanými v terénu. Což znamená několikanásobek tohoto času skutečně v terénu aktivně pobývat. Podmínky navíc nebyly vždy plně příhodné, kromě zvládnutého smíření se s klimatickými protivenstvími chci vyzdvihnout jeho schopnost na místě řešit problémy sociálního rázu. Těch se objevilo skutečně nadkritické množství především v důsledku blbého nápadu Věcí veřejných vyslat své milice proti potřebným, a to zrovna v období probíhající jeho terénní práce. Musím zmínit, že nakonec celkem jen dva z prodejců odmítli zařazení do výzkumu.

Oceňuji, že nejasnou kapitolu o kvalitativním výzkumu autor nakonec po kritice z práce vyškrtl.

Statistické zpracování dat pochopitelně také nehodnotím, pouze interpretaci výsledků a vyvození závěrů, které shledávám kvalitní.

Závěr: Rešeršní část práce hodnotím známkou 2-, výzkumnou 1. I proto, že výzkumnou považuji za důležitější a přínosnější, navrhuji známku **2** s tím, že jde o **2+**, tzn. při neshodách navrhuji přiklonit se k lepší variantě známky. Závěr zůstává zachován už proto, že změny a doplňky práce byly spíše kosmetické rázu a na výtky komise a posuzovatelů reflektují spíše jen symbolicky – rozhodně nikoli tvůrčím zakomponováním, zároveň ale ani jejich odůvodněným odmítnutím. Na druhé straně ke zhoršení kvality práce nedošlo.

Jednou z hlavních výtek komise bylo, že Michal Šafařík nedokázal komisi přesvědčit, že metodám a teoretickým východiskům použitým v diplomce opravdu rozumí; DP, jakož i autorův projev při obhajobě budí dojem bezmyšlenkovitého přebírání konceptů a myšlenek. Apeluji na něj proto, ať nepodcení přípravu. Od autora odborného textu je vždy očekáváno nejen popis kdy a proč použil kterou techniku, koncept, východisko, teorii..., ale hlavně že každý z těchto kroků dokáže obhájit, proč se rozhodl právě k tomuto – a to lepším důvodem než odkazem na radu vedoucího. Apeluji proto na uchazeče, ať tuto nepsanou část diplomové práce nepodcení.

Otázky:

1. Jaký je nyní Tvůj postoj k tvrzení, že „*nerecipročný altruismus v živočišné říši neexistuje a je výsadou výlučně člověka*“. Pomiňme příbuzenský altruismus, zde je chyba příliš jasná, spíše zda jej dokážeš obhájit - nebo zavrhnout – v kontextu znalosti o kompetitivním altruismu prokázaném např. Zahaviho pozorováními Timálie šedé. Nejde jen o Tebou zmíněný boj o právo hlídkovat, pozorovány byly také boje o právo nakrmit (nepříbuzné). Viz např. *Helping at the nest, allofeeding and social status in immature arabian babblers*, (Tamsie R. Carlisle and Amotz Zahavi) etc.
2. Kdybys popřel mimolidskou existenci jiného než recipročního a příbuzenského altruismu, napadá Tě, jaký jiný smysl by ještě zůstal pro použití signální teorie her (původně formulované pro lidské chování) a Zahaviho principu handicapu (který byl od svého směřován na zvířata) k výzkumu altruismu?